

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
Історико-філологічний факультет
Кафедра історії України**

НАТАЛІЯ ДІАНОВА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИСЦИПЛІНИ
«НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ XVIII СТ. – 1914 Р.)»**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)**

Одеса 2023

Рецензенти:

Олена БАЧИНСЬКА – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін ОНУ імені І. І. Мечникова;

Віктор САВЧЕНКО – доктор історичних наук, професор кафедри історії України Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», протокол № 8 від 30 березня 2023 р.

Діанова Н. М. «Нова історія України (кінець XVIII ст. – 1914 р.)» : методичні рекомендації. Одеса, 2023. 39 с.

У курсі «Нова історія України (кінець XVIII ст. – 1914 р.)» на ґрунті сучасних методологічних підходів розкрито особливості політичного й соціально-економічного розвитку українських земель, показано специфіку національно-культурного піднесення населення та процесу націотворення упродовж зазначеного періоду.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів першого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія). Наведено тематику й тезисне викладання лекційного курсу, план практичних занять, завдання для самостійної роботи та виконання ІНДЗ, тестові завдання, список рекомендованих джерел та літератури.

ЗМІСТ

Вступ. Опис навчальної дисципліни	4
Навчально-тематичний план дисципліни	8
Зміст навчальної дисципліни. Теми лекційних занять	9
Теми практичних занять	16
Технологічна карта підготовки до практичних занять	17
Самостійна робота	22
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)	23
Тестові завдання	24
Питання для підсумкового контролю	37
Рекомендовані джерела інформації	38

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбувається значне зростання інтересу до історії України. «Нова історія України (кінець XVIII ст. – 1914 р.)» є обов'язковою навчальною дисципліною, яка потребує належної уваги та поглибленого вивчення. Це зумовлено низкою чинників. Геополітичні процеси, які розпочалися в Північному Причорномор'ї з кінця XVIII ст., призвели до радикальних змін в історії цього регіону. Після включення до Російської імперії настав новий етап політичного та економічного розвитку цих земель, головним сюжетом якого стали події, пов'язані із стрімким розвитком південноукраїнських міст та їх заселенням, у процесі якого виникли різні етнічні общини, соціальні групи та релігійні конфесії.

У контексті репрезентації історії XIX ст. вагому роль посідає трансформація соціально-економічної складової розвитку суспільства: від поміщицького землеволодіння, яке базувалось на кріпосному праві, до буржуазних реформ 1860-1880-х років, які поклали початок розвитку імперіалізму в Наддніпрянській Україні.

У зазначений період вагомим значення набував розвиток освіти та культури й формування української інтелігенції, значна частина якої була задіяна в процесі націотворення. Інтелектуальні контакти української еліти об'єднували наукових, культурних та громадських діячів з різних регіонів Наддніпрянщини та західноукраїнських земель, а її багатовекторна діяльність сприяла не лише утвердженню української національної свідомості та національної ідентичності, але й поступовому переростанню українського національного культурництва в українську національну політику, метою якої було самостійне національне життя українців. Революційні події 1905-1907 рр. продемонстрували початковий період переходу українського суспільства до політичного етапу національного відродження. Ідея соборності України пройшла своєрідну еволюцію від теоретичного обґрунтування в XIX ст. до широкої національно-територіальної автономії та державної незалежності в XX ст.

Курс «Нова історія України (кінець XVIII ст. – 1914 р.)» складається з двох змістових модулів. Перший з них відображає історичні події, соціально-економічні та культурні процеси на українських землях з кінця XVIII ст. до середини XIX ст. Другий модуль присвячено дослідженню історії України упродовж другої половини XIX ст. – 1914 р. З цією метою розглядаються найважливіші для історичної науки трансформації політичного, соціально-економічного та культурного розвитку.

Концептуально зазначений курс має тісні зв'язки з іншими курсами, зокрема: «Історія української культури», «Філософія», «Ранньомодерна історія України», «Історія історичної науки» тощо, що свідчить про міждисциплінарний підхід.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Статус дисципліни: Обов’язкова	
		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2	Спеціальність: 014 Середня освіта (Історія)	2-й	2-й
Індивідуальне навчально- дослідне завдання – доповідь		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		4-й	4-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	16 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		40 год.	68 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	10 год.
Вид контролю: екзамен			

Мета навчальної дисципліни «Нова історія України (кінець XVIII ст. – 1914 р.)» полягає в тому, щоб на основі новітніх підходів до вивчення історії дослідити закономірності та особливості розвитку суспільства і людини,

сформувати у студентів цілісне уявлення про українську історію зазначеного періоду, історичне мислення, виховувати почуття патріотизму, національної самосвідомості, толерантності, орієнтованості на загальнолюдські цінності – якості, притаманні гармонійно розвинутій особистості, громадянину зі стійкими морально-етичними переконаннями.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 2. Критично осмислювати теорії історичного розвитку та методології історизму.

ПРН 3. Розуміти закономірності розвитку історичних процесів та конкретний історичний матеріал з давньої історії рідного краю, України, країн світу.

ПРН 4. Критично осмислювати явища й процеси української та зарубіжної культури.

ПРН 15. Використовувати методологічний базис історії як науки, його еволюцію протягом формування історичної думки.

ПРН 18. Демонструвати навички застосування у професійній діяльності спеціальної історичної термінології, використання фахової наукової літератури та джерел.

ПРН 19. Брати участь у командній роботі, застосовувати оптимальну стратегію діяльності й приймати обґрунтовані рішення у складних і часом непередбачуваних професійних і життєвих ситуаціях, що потребує застосування нових підходів і прогнозування, усвідомлення власної відповідальності.

ПРН 20. Здатність діяти на основі сформованих ціннісних орієнтирів; з повагою і розумінням ставитись до інших світоглядних позицій, усвідомлювати рівні можливості кожного члена суспільства та педагогічного й учнівського колективів, враховувати гендерний підхід, формувати історичну й політичну культуру, національну пам'ять, проводити громадсько-патріотичне виховання.

Очікувані результати вивчення дисципліни

знати:

- необхідний комплекс джерел та історіографічний доробок до курсу;
- основні та актуальні проблеми тематики даного курсу;
- важливі дати та події пов'язані з політичною, соціально-економічною та культурною історією України зазначеного періоду;
- найвидатніші персоналії, які визначали хід історичних подій в Україні;
- закономірності історичного процесу на українських землях;
- розуміти історичний досвід і уроки, місце і роль України в контексті європейської та світової історії та культури.

вміти:

- аналізувати важливі суспільно-політичні та соціально-економічні явища минулого України;

- національного буття України; займатися просвітницькою діяльністю, брати участь у дискусіях на суспільно-політичні теми;
- застосовувати набуті знання з історії України у виробничій, соціальній, повсякденній діяльності;
- орієнтуватися в розмаїтті суспільно-політичного життя, визначати в ньому своє місце;
- аналізувати причини конфліктів, знаходити варіанти їх розв'язання, будувати систему профілактики.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації.

ЗК 4. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 5. Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свободи людини та громадянина; реалізувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.

ЗК 7. Здатність виявляти повагу й цінувати українську національну культуру, багатоманітність й мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної, культурної ідентичності, творчого самовираження.

ЗК 8. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність виявляти й опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографічні, етнографічні матеріали, документи, археологічні артефакти і т.п.) для реалізації науково-дослідницьких проєктів.

СК 2. Здатність розглядати українську історію і культуру як складову частину європейської та світової історії та культури, зіставляти події, явища місцевої, локальної, регіональної історії в контексті національної, європейської історії.

СК 3. Здатність критично усвідомлювати взаємозв'язок між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

СК 15. Здатність ефективно реалізувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства, виховувати правову свідомість та культуру в учасників освітнього процесу.

СК 16. Здатність формувати громадянську позицію, політичну культуру, національну пам'ять, здійснювати правове виховання серед молоді.

СК 17. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професіональних груп різного рівня.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	л.	п.	інд.	с.р.	усього	л.	п.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Історія України в першій половині XIX ст.										
Тема 1. Південноукраїнські землі в першій половині XIX ст.	10	2	4		4	10	1	2		8
Тема 2. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України	8	2	2		4	8	1			7
Тема 3. Національно-культурне піднесення та суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні	8	2	2		4	8				7
Тема 4. Соціально-економічний та національно-культурний розвиток Західної України	8	2	2		4	8	1			7
Разом	34	8	10		16	34	3	2		29
Змістовий модуль 2. Історія України у другій половині XIX ст. – 1914 р.										
Тема 5. Буржуазні реформи та соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України в 60-90-х рр.	7	1	2		4	7	1	1		6
Тема 6. Суспільно-політичне життя в Наддніпрянській Україні (60-90-ті рр. XIX ст.)	8	2	4		4	8				7
Тема 7. Соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель у	9	1	2		4	9	1			6

60-90-х рр. XIX ст.										
Тема 8. Українська культура в другій половині XIX ст.	7	1	2		4	7	1			7
Тема 9. Українські землі на початку XX ст.	8	2	2		4	8	1	1		7
Тема 10. Наддніпрянська Україна у 1905- 1914 рр.	7	1	2		4	7	1			6
Разом	46	8	14		24	46	5	2		39
ІНДЗ	10			10		10			10	
Усього	90	16	24	10	40	90	8	4	10	68

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1.

Історія України першої половини XIX ст.

Тема 1. Південноукраїнські землі (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) Російсько-Турецькі війни 1768-1774 рр. і 1787-1791 рр. та їх наслідки. Входження Північного Причорномор'я до складу Російської імперії. Витоки формування населення південного регіону. Жителі, які проживали на вказаних землях до їх приєднання до Росії, більшість із яких складали українці, в тому числі колишні запорозькі козаки. Стихійний або народний напрям заселення. Селяни-втікачі з різних регіонів імперії, які на Півдні, з відома урядових осіб ставали вільними. Державний напрям заселення. Поміщицька та іноземна колонізація. Розвиток сільського господарства.

Особливості економічного освоєння Південної України. Специфіка заснування та розвитку міст на півдні України. Типи міст. Міста-фортеці, адміністративні центри, промислово-торгові та торгові міста. Урбанізаційні процеси. Витоки формування міського населення. Етно-соціальний та конфесійний склад міських жителів. Формування соціальних груп. Розвиток промисловості в південноукраїнських містах. Роль торгівлі в економічному піднесенні регіону.

Особливості історії заснування Одеси. План міста (інженер-полковники де Волан і Андрій Шостак). Розбудова порту. Багатонаціональний та поліконфесійний склад міського населення. Соціально-економічний та культурний розвиток міста в XIX ст. Введення режиму Порто-франко та його

значення для активізації зовнішньої торгівлі. Перетворення Одеси на головний причорноморський порт. Розвиток світської та духовної освіти. Театральне життя. Міське управління. Влада генерал-губернаторів та градоначальників. Видатні особистості: де Рібас, де Рішельє, Ланжерон, М. Воронцов та ін. Одеса – європейське місто.

Тема 2. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України. Політико-адміністративні нововведення на українських землях та їх наслідки. Впровадження російських законів. Ліквідація Магдебурзького права для українських міст. Скасування греко-католицької церкви на Правобережній Україні. Православна церква під наглядом політичної влади. Формування української бюрократії.

Становище сільського господарства. Наявність кріпосного права як основна перешкода на шляху його розвитку. Пошуки нових методів підвищення ефективності сільського виробництва. Інтенсивні методи господарювання. Освоєння південноукраїнських земель і вихід до Чорного моря як важливий стимул для розвитку сільського господарства. Становище селянства. «Інвентарні правила» Київського генерал-губернатора Д. Бібікова. Доповнення до «Інвентарних правил» наступним генерал-губернатором князем І. Васильчиковим та їх наслідки. Формування українських козацьких полків для війни з Наполеоном у 1812 р.

Мануфактурне виробництво. Поява перших цукроварень. Початковий етап становлення промисловості: проблеми та особливості. Роль родин Яхненків, Терещенків і Симиренків у соціально-економічному розвитку України. Причини гальмування української економіки. Загострення соціальних протиріч в українському суспільстві.

Тема 3. Національно-культурне піднесення та суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Українське національне відродження: закономірності та особливості. Формування національної інтелігенції. Розвиток освіти. Початкова освіта. Виникнення ліцеїв. Одеський Рішельєвський ліцей. Духовні навчальні заклади. Херсонська духовна семінарія. Заснування університетів у Харкові та Києві.

Виникнення наукових товариств. Одеське товариство історії і старожитностей. Тимчасовий комітет для дослідження старовини у Києві. Тимчасова Комісія для розбору давніх актів (Київ).

Особливості розвитку культури. Перші мовознавчі дослідження в українознавстві. І. Котляревський. І. Срезневський. «Запорожская старина». Історико-етнографічні розвідки. Значення творчості Тараса Шевченка для розвитку української культури. Становлення українознавства як науки та його роль у пробудженні національної свідомості українців.

Головні чинники розвитку українського національного руху. Масонські ложі на українських землях. Діяльність декабристів в Україні. Повстання Чернігівського полку. Причини поразки. Розвиток польського національного руху. Варшавське повстання 1830 р. Виникнення та діяльність. Кирило-

Мефодіївського товариства. Фундатори товариства. Його програмні документи. Історичне значення діяльності товариства.

Тема 4. Соціально-економічний та національно-культурний розвиток Західної України. Адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії. Спроби соціально-економічних реформ з боку австрійської влади. Етно-соціальний склад населення. Розвиток греко-католицької церкви в Галичині. Становище православної церкви на Буковині. Розквіт греко-католицької церкви на Закарпатті. Початок національного відродження на західноукраїнських землях. Розвиток освіти та роль духовенства в цьому процесі. Перемишльський греко-католицький єпископ (у подальшому Галицький митрополит) Михайло Левицький, єпископ Іван Снігурський. Проблема національної ідентичності для місцевого населення. Посилення суспільно-політичного руху на західноукраїнських землях. Боротьба між українською, польською, німецькою (австрійською) й російською орієнтаціями в середовищі української інтелігенції. Виникнення гуртка «Руська трійця» та особливості його діяльності. Видання збірки «Русалка Дністрова» та її історичне значення.

Револуція 1848 р. в Австрійській імперії та її наслідки для населення західноукраїнських земель. Перша українська політична організація – Головна Руська Рада та її діяльність.

Змістовий модуль 2. Історія України другої половини ХІХ ст. – 1914 р.

Тема 5. Буржуазні реформи та соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України в 60-90-х рр. Наддніпрянська Україна напередодні реформи 1861 р. Об'єктивний і суб'єктивний характер причин реформування імперії. Особливості економічного розвитку українських земель (Лівобережна, Правобережна, Південна Україна). Становище поміщицького господарства, його малопродуктивність, борги землевласників. Низька продуктивність праці кріпаків, зубожіння селян.

Кримська війна і загострення ситуації в імперії. Посилення антикріпосницького руху селян: «Київська козачина», «У Таврію за волею».

Суспільний рух за проведення реформи. Лібералізація громадського життя в імперії. План антиросійського повстання на Наддніпрянщині.

Головні риси аграрної реформи. Особисте звільнення селян. Громадянські права. Психологічна адаптація. Селянські наділи. Викупна операція. Державні селяни. Наслідки реформи.

Реформи адміністративно-політичного управління 60-70-х рр. Судова реформа. Земська реформа. Реформа міського самоврядування. Зміни в шкільній справі. Цензурна, фінансова і військова реформа. Вплив реформ 60-70-х рр. на соціально-економічний розвиток і політичне становище в Україні.

Промисловий розвиток. Особливості модернізації й індустріалізації в Російській імперії. Економічна політика російського царизму в Україні в

пореформений період. Особливості й перебіг промислового перевороту в Україні. Занепад поміщицьких мануфактур. Розвиток видобувної (кам'яновугільна та залізорудна) галузей, металургійної промисловості. Машинобудування. Залізничне будівництво. Цукрова промисловість. Іноземний капітал та його роль в економіці України. Становище робітників. Завершення промислового перевороту та його наслідки. Концентрація виробництва та поява монополій. Зміни в структурі промисловості. Промислове районування. Формування українського індустріального району. Дискусія про колоніальне становище України в імперії.

Розвиток міст. Урбанізаційні процеси – збільшення кількості міст та міського населення, зміни у його складі – національні, соціальні. Формування нових соціальних груп. Розбудова міст. Розширення внутрішнього ринку. Торгівля: основні тенденції; зміна форм. Банки. Роль міст у внутрішній торгівлі. Центри зовнішньої торгівлі.

Аграрні відносини в Наддніпрянській Україні. Розвиток товарних відносин. Два шляхи розвитку капіталізму в сільському господарстві та їх особливості в Україні. Залишки кріпацтва. Поєднання відробіткової та вільнонайманої систем. Перерозподіл землі і процес концентрації земельної власності. Розвиток товарного землеробства і тваринництва. Трансформація посівних площ. Застосування нової техніки у сільському господарстві. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва.

Соціальні процеси. Розшарування селянства. Поширення вільнонайманої праці – формування сільськогосподарських робітників. Аграрне перенаселення, міграції і переселенський рух.

Тема 6. Суспільно-політичне життя в Наддніпрянській Україні (60-90-ті рр. XIX ст.). Україна в умовах польського повстання 1863 р. Причини і обставини розвитку польського національно-визвольного руху. Головні політичні табори. Центральний національний комітет. Початок повстання і розповсюдження його на Правобережжя. Причини поразки і наслідки для України.

Російський визвольний рух і Україна. Розвиток народницького руху в Україні: ідеологічна основа, його лідери, напрямки та етапи. Розгром і занепад народництва у 80-ті рр. та вплив цього процесу на розвиток культури. Видатні народники – вихідці з України.

Український рух як процес націотворення. Національна політика російського царизму щодо України. Відродження українського руху. «Хлопоманство» та його ідеологічне кредо. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність наприкінці 50-х – на початку 60-х років. Часопис «Основа». Валуєвський циркуляр 1863 р. Відновлення громадівського руху на початку 70-х років. Діяльність Південно-Західного відділу Російського географічного товариства. Газета «Киевский телеграф». Ліберали і радикали. Емський указ 1876 р. та переслідування українофілів. Діяльність М. Драгоманова: біографія, основні ідеї, значення. «Старі» громадівці. Журнал «Киевская старина». Молоді громади. Братство

тарасівців (1892 р.): виникнення, основні ідеї, діяльність, значення. Згуртування громадівців. Загальноукраїнська безпартійна організація (1897 р.). Поява студентських громад. «Молода Україна» (1899 р.). Створення Революційної української партії (1900 р.).

Робітничий рух. Поширення соціалістичних ідей: переорієнтація революціонерів на зростаючий пролетаріат, перші страйки й демонстрації. Поширення марксизму і його популяризатори. М. Зібер. Діяльність «Союзів боротьби за визволення робітничого класу».

Тема 7. Соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель у 60-90-х рр. ХІХ ст. Формування фабрично-заводської промисловості. Особливості економічного життя Галичини, Буковини і Закарпаття. Економічне пожвавлення. Формування фабрично-заводської промисловості та її структура. Провідні галузі промисловості. Видобувна (нафта, буре вугілля, сіль) та переробна (ліс) галузі. Будівництво залізниць. Гальмівні чинники в розвитку промисловості та її колоніальний характер.

Розвиток сільського господарства Східної Галичини, Буковини і Закарпаття. Вплив реформи 1848 р. на зміни в сільському господарстві. Причини низьких темпів капіталізації у сільському господарстві (відсталість і колоніальна політика уряду; пережитки кріпацтва). Характерні риси селянського господарства. Перевага ярмарків і базарів у торгівлі. Зародження українського кооперативного руху та розвиток постачально-збутової кооперації. Розшарування селянства та початок трудової еміграції: причини, напрямки, масштаб.

Суспільно-політичний рух після революції 1848-1849 рр. Реформи в Австрійській імперії і зміни адміністративно-політичного устрою західноукраїнських земель. Внутрішньополітична ситуація в Галичині – домінування польського елемента. Структура населення та вибори в представницькі органи. Ситуація в освіті.

Ідеї панславізму, панславізму і «москвофільство». «Москвофіли»: суть, лідери (Б. Дідицький, І. Наумович), діяльність та занепад.

Зародження національної течії в суспільному русі. Розгортання руху народовців у Галичині, на Буковині та в Закарпатті. Ідейне підґрунтя народовства і його лідери – Ю. Лаврівський, Ю. Романчук, брати Барвінські, Огоновські, А. Вахнянин. Періодичні видання народовців.

Заснування й діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта» (1868 р.) і Літературного (1873 р., а з 1892 р. – наукового) товариства імені Т. Шевченка. Товариства «Сокіл» та організації «Січ». «Народна рада».

Особливості національно-визвольного руху на Буковині та в Закарпатті. Народовці на Буковині і Закарпатті. Лідери на Буковині – Ю. Федькович, Г. і С. Воробкевичі, С. Смаль-Стоцький, М. Василько, О. Попович. Боротьба між москвофілами й народовцями у «Руській бесіді» (1869) та товаристві «Руська рада» (1870). Виникнення перших культурно-освітніх товариств на Буковині. Національне життя на Закарпатті та його лідери – О. Духнович та ін. Політика мадяризації і боротьба проти неї.

Українське питання у міжнародній політиці кінця 80-х рр. Співпраця з урядом. Політика «нової ери» та її наслідки. Виникнення у 70-ті рр. радикально-демократичної течії у Галичині. Конфлікт між радикалами і народовцями; Ю.Бачинський та «Ukraina irredenta» (1895 р.). Робітничий та селянський рух на західноукраїнських землях.

Утворення українських політичних партій в Галичині. Виникнення й діяльність Русько-української радикальної партії (1890 р.). Проголошення ідеї політичної незалежності України. Утворення Католицького русько-народного союзу (1896 р.). Наукова та політична діяльність М. Грушевського в Галичині. Заснування УСДП та УНДП (1899 р.). Східна Галичина – «український П'ємонт».

Тема 8. Українська культура в другій половині XIX ст. Становище православної Церкви на українських землях. Поширення протестантських віровчень. Становище греко-католицької церкви.

Посилення ролі освіти в другій половині XIX ст. Початкова освіта в Наддніпрянській Україні. Брак початкових шкіл. Недільні школи і їх доля. Земські школи. Гімназії. Шкільна реформа на західноукраїнських землях. Діяльність у Галичині освітнього товариства «Просвіта».

Вища освіта. Заснування університетів в Одесі та Чернівцях. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Відкриття спеціалізованих закладів. Поява жіночої освіти. Політика дискримінації української мови

Наука. Розвиток і підвищення ролі природничих наук. Видатні вчені в галузі математики: О. Ляпунов, В. Стеклов, М. Ващенко-Захарченко, В. Єрмаков, Б. Букреєв, М. Остроградський; С. Ярошенко, І.Тимченко; астрофізики: О. Кононович, Ф. Бредіхін; хімії: М. Бекетов; молекулярної фізики: М. Умов; зоології: брати О. та В. Ковалевські; біології: І. Мечников, М. Гамалія, Д. Заболотний, І. Сеченов; інженерії: М. Бенардос, О. Бородін.

Розвиток гуманітарних наук. Поява громадських спеціальних установ, проведення з'їздів науковців. Видатні економісти: М. Левитський, М. Бунге, Б. Кістяківський; історики: М. Костомаров, В. Антонович, М. Драгоманов, О. Лазаревський, Д. Яворницький, І. Франко, Д. Багалій, О. Єфименко, М. Грушевський; етнографи: О. Маркович, М. Драгоманов, О. Потебня, П. Чубинський, Т. Рильський, М. Сумцов, В. Номис, Б. Грінченко, Ф. Вовк; мовознавство: О. Потебня, О. Огоновський, К. Михальчук, П. Житецький.

Умови розвитку української літератури і мистецтва. Доба домінування реалізму в літературі. П. Куліш, Марко Вовчок, А.Свидницький,

О. Стороженко, Ю. Федькович, С. Воробкевич, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний; Іван Франко; М. Старицький, І. Манжура, П. Грабовський, В. Самійленко, Б. Грінченко, О. Кониський, Л. Глібов, Л. Боровиковський, Леся Українка, М. Павлик, О. Кобилянська, В. Стефаник, М. Коцюбинський.

Українська драматургія. Умови розвитку театру Аматорський і професійний театр. Провідні театральні діячі: М. Кропивницький, М. Тобілевич-Садовська, брати Тобілевичі (Микола Садовський, Іван Карпенко-Карий, Панас Саксаганський), М. Заньковецька, О. Бачинський.

Музика. С. Гулак-Артемівський, М. Лисенко, П. Нищинський, П. Сокальський, В. Заремба, І. Воробкевич, Д. Січинський, О. Нижанковський, М. Вербицький. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла України...».

Архітектура та скульптура. Реалізм в скульптурі: П. Забіла, В. Бродський, Ф. Каменський, Л. Позен. М. Мікешин, П. Войтович, Г. Кузневич. Видатні архітектори та їх споруди.

Живопис. Тенденції у розвитку живопису. Л. Жемчужников, К. Трутовський, І. Соколов; І. Крамської, М. Ярошенко, Ю. Репін; М. Кузнецов, К. Костанді, В. Орловський, М. Пимоненко, С. Васильківський, М. Самокиш, родина Мурашків; галицькі художники К. Устиянович, Т. Копистинський, буковинці – Ю. Пигуляк, А. Кохановська, закарпатець – Г. Рошкович.

Українські підприємці-меценати. Значення благодійництва. В. Симиренко, Терещенки, Б. Ханенко.

Тема 9. Українські землі на початку ХХ ст. Загострення соціальних протиріч та посилення класової боротьби в Наддніпрянській Україні на поч. ХХ ст. Особливості економічного розвитку українських земель (Лівобережна, Правобережна, Південна Україна) в період розвитку імперіалізму. Монополізація промисловості. Початок страйкового руху в українських губерніях Російській імперії. Загострення земельного питання у Наддніпрянщині.

Утворення, діяльність та подальша трансформація Загальноукраїнської безпартійної організації. Передумови виникнення Революційної української партії (РУП). «Самостійна Україна» Миколи Міхновського. Видання «Гасло» та «Селянин». Вплив РУП на селянський рух в українських губерніях. Політизація українського суспільства в Наддніпрянщині.

Соціально-економічний та політичний розвиток Західноукраїнських земель. Розвиток промисловості та сільського господарства. Загострення соціальних протиріч. Посилення еміграційних процесів. Робітничі страйки та селянські заворушення. Українсько-польське протистояння. Діяльність українських політичних партій.

Боротьба за українські університети в Галичині. Історична традиція в боротьбі за український університет у Львові. Перший великий протест українського студентства в 1901 р. Роль греко-католицької церкви та

митрополита Андрея Шептицького у відкритті українського університету у Львові. Угода про відкриття університету в 1913 р.

Розвиток української науки та культури в Австро-Угорській імперії. Діяльність Наукового Товариства ім. Т. Г. Шевченка. наукова та громадська діяльність М.С.Грушевського. «Записки НТШ» і «Літературно-наукового Вісника» та їх значення. Іван Пулюй та його наукова та громадська діяльність. Іван Франко та розвиток української літератури в Австро-Угорщині.

Тема 10. Наддніпрянська Україна у 1905-1914 рр. Причини та початок революції. Поглиблення соціальних і національних протиріч напередодні революції. «Кривава неділя» 9 січня 1905 р. Повстання на панцернику «Потьомкін». Маніфест від 17 жовтня 1905 р. та його значення. Діяльність політичних партій в українських губерніях. Утворення та діяльність «Просвіт» у Наддніпрянщині. Діяльність Одеської «Просвіти».

Царський Маніфест 1905 р. та вибори до Державної думи. Утворення та діяльність українських фракцій в I та II Державних Думах Росії. Перші демократичні вибори в Росії до I Державної Думи. Постанова українських питань в I та II Державних Думах. Боротьба за вищу та середню освіту в українських губерніях. Впровадження в Одеському і Харківському університетах читання лекцій українською мовою. Закінчення революцій 1905-1907 рр. Третьочервневий переворот.

Утворення монополістичних об'єднань в Україні. Передвоєнне економічне піднесення 1913 р. Посилення національного гніту в Наддніпрянській Україні у 1907- 1914 рр.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема заняття	Кількість годин	
	Денна	Заочна
<i>Семінар</i> «Заселення та економічне освоєння Південної України»	4	2
<i>Семінар</i> «Особливості економічного розвитку Наддніпрянської України»	2	
<i>Семінар</i> «Українське національне відродження в першій половині XIX ст.»	2	
<i>Семінар</i> «Соціально-економічні реформи на західноукраїнських землях»	2	
<i>Семінар</i> «Реформування соціально-економічного устрою Наддніпрянської України в 60-80-ті рр. XIX ст.»	2	1

Семінар «Націотворчі процеси в Наддніпрянській Україні в другій половині XIX ст.»	4	
Семінар «Суспільно-політичний рух у Західній Україні в другій половині XIX ст.»	2	
Семінар «Культурний розвиток України в другій половині XIX ст.»	2	
Круглий стіл «Політизація українського національного руху в другій половині XIX ст.»	2	1
Дискусія «Витоки економічного піднесення 1913 р.»	2	
Усього:	24	4

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема	Форма організації на занятті	Обов'язкове практичне завдання	Термін виконання
1. Семінар «Заселення та економічне освоєння Південної України»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Проаналізуйте витоки населення південного регіону. 2. Дослідіть процес іноземної колонізації. 3. Розкрийте суть поміщицької колонізації та її наслідки.	Завдання: 1. Проаналізуйте наслідки російсько-турецьких війн 1768-1774 рр. і 1787-1791 рр. 2. Визначте роль українських козаків у взятті Хаджибея. Результати роботи доповісти на практичному занятті. 2. Розкрийте роль українців у заселенні та економічному освоєнні Північного Причорномор'я.	До практичного заняття На практичному занятті
2. Семінар «Економічне освоєння Південної України. Заснування та розвиток міст»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Визначте особливості економічного освоєння Південної України.	Завдання: 1. Проаналізуйте введення режиму порто-франко та його значення для активізації зовнішньої торгівлі.	До практичного заняття

	2. З'ясуйте специфіку заснування та розвитку міст на півдні України. 3. Проаналізуйте особливості формування міського населення, його етно-соціальний та конфесійний склад. 4. Дослідіть особливості заснування Одеси та специфіку її розвитку.	2. Опишіть діяльність де Рібаса, де Рішельє, Ланжерона, М. Воронцов та ін. у процесі перетворення Одеси на європейське місто. Результати роботи доповісти на практичному занятті.	
3. Семінар «Особливості економічного розвитку Наддніпрянської України в першій половині XIX ст.»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком :</i> 1. Проаналізуйте політико-адміністративні нововведення на українських землях у першій половині XIX ст. 2. Дайте оцінку становищу сільського господарства. 3. Дослідіть особливості та проблеми початкового етапу становлення промисловості.	<i>Завдання:</i> 1. Дослідіть роль родин Яхненків, Терещенків і Симиренків у соціально-економічному розвитку України. Результати роботи доповісти на практичному занятті. 2. Визначте причини гальмування української економіки.	До практичного заняття На практичному занятті
4. Семінар «Українське національне відродження в першій половині XIX ст.»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Дослідіть закономірності та особливості українського національного відродження. 2. Розгляньте виникнення та діяльність наукових товариств. 3. З'ясуйте головні чинники розвитку українського національного руху. 4. Проаналізуйте діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.	<i>Завдання:</i> 1. Проаналізуйте розвиток освіти в Наддніпрянській Україні та формування української інтелігенції. Результати роботи доповісти на практичному занятті. 2. Сформулюйте особливості розвитку культури.	До практичного заняття На практичному занятті
5. Семінар «Соціально-економічні реформи на західноукраїнських землях у першій половині XIX ст.»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Визначте адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії. 2. Дослідіть економічні реформи австрійського уряду. 3. Дайте характеристику	<i>Завдання:</i> 1. Розгляньте передумови виникнення гуртка «Руська трійця» та особливості його діяльності.	На практичному занятті

	суспільно-політичному руху на західноукраїнських землях. 3. Проаналізуйте наслідки революції 1848 р. для населення західноукраїнських земель.		
6. Семінар «Реформування соціально-економічного устрою Наддніпрянської України в 60-80-ті рр. XIX ст.»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Проаналізуйте передумови і причини проведення реформ на території Російської імперії. 2. Дослідіть головні риси аграрної реформи. 3. Дайте характеристику реформам адміністративно-політичного управління 60-70-х рр.	<i>Завдання:</i> 1. Проаналізуйте пореформений розвиток українських земель. Результати роботи доповісти на практичному занятті. 2. Розгляньте зміни соціального складу населення.	До практичного заняття На практичному занятті
7. Семінар «Націотворчі процеси в Наддніпрянській Україні в 60-х роках XIX ст.»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Проаналізуйте значення українського часопису «Основа». 2. Дайте характеристику виникненню та культурно-освітній діяльності перших громад. 3. Дослідіть особливості польського повстання 1863 р. та його наслідки для України. Валуєвський циркуляр.	<i>Завдання:</i> 1. Розгляньте розвиток народницького руху в Україні та його наслідки. Результати роботи доповісти на практичному занятті.	До практичного заняття
8. Семінар «Націотворчі процеси в Наддніпрянській Україні в 70-90-х роках XIX ст.»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Розгляньте діяльність громад у 1870-х рр. 2. Визначте причини Емського указу та його наслідки для українського національного руху. 3. Проаналізуйте процес утворення та діяльність Загальноукраїнської безпартійної організації в 1890-х роках.	<i>Завдання:</i> 1. Дайте порівняльну характеристику Валуєвського циркуляру 1863 р. та Емського указу 1876 р. 2. Дослідіть діяльність М. Драгоманова.	На практичному занятті

9. <i>Семінар «Суспільно-політичний рух у Західній Україні в другій половині XIX ст.»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Проаналізуйте особливості суспільно-політичного руху після революції 1848-1849 рр. 2. Дайте оцінку внутрішньополітичній ситуації в Галичині. 3. Проаналізуйте зародження національної течії в суспільному русі Західної України. 4. Дайте оцінку утворенню та діяльності українських політичних партій в Галичині.	<i>Завдання:</i> 1. Визначте особливості адміністративно-політичного устрою західноукраїнських земель. 2. З'ясуйте відмінність національного руху в Галичині, на Буковині та в Закарпатті.	На практичному занятті
10. <i>Семінар «Культурний розвиток України в другій половині XIX ст.»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні:</i> 1. Проаналізуйте розвиток освіти в Україні. 2. Дослідіть становище науки на українських землях. 3. Дайте оцінку умовам розвитку української літератури і мистецтва.	<i>Завдання:</i> 1. Визначте значення благодійництва українських меценатів В. Смиренка, Терещенків, Б. Ханенка для розвитку культури. Результати роботи доповісти на практичному занятті.	До практичного заняття
11. <i>Круглий стіл «Політизація українського національного руху на зламі XIX – XX ст.»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Дайте оцінку трансформації Загальноукраїнської безпартійної організації на початку XX ст. 2. Проаналізуйте виникнення та діяльність політичних партій в Наддніпрянській Україні. 3. Дослідіть утворення та діяльність українських парламентських громад у Державних Думах Росії.	<i>Завдання:</i> 1. Огрунтуйте процес політизації українського суспільства в Наддніпрянщині. 2. Дайте характеристику праці Миколи Міхновського «Самостійна Україна».	На практичному занятті
12. <i>Дискусія «Витоки економічного піднесення 1913 р.»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Як ви оцінюєте процес розвитку імперіалізму на українських землях?	<i>Завдання:</i> 1. Проаналізуйте економічне становище українського населення на початку XX ст.	На практичному занятті

	2. Проаналізуйте утворення монополістичних об'єднань в Україні. 3. Дайте оцінку економічному піднесенню 1913 р.		
--	---	--	--

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна	Форми контролю
1	Колонізація та економічне освоєння Південної України у першій половині XIX ст.	4	8	Індиві- дуальна, групова співбесіда усне опитуван- ня, перевірка практич- них завдань
2	Початковий етап становлення промисловості в Наддніпрянській Україні	4	7	
3	Формування національної інтелігенції та розвиток освіти в Наддніпрянській Україні	4	7	
4	Початок національного відродження на західноукраїнських землях у першій половині XIX ст.	4	7	
5	Буржуазні реформи та їх наслідки	4	6	
6	Український рух як процес націотворення в Наддніпрянській Україні (кінець 50-90-ті рр. XIX ст.)	4	7	
7	Зародження національної течії в суспільному русі на західноукраїнських землях	4	6	
8	Розвиток культури в Одесі в другій половині XIX ст.	4	7	
9	Особливості економічного розвитку Наддніпрянської України в період розвитку імперіалізму	4	7	
10	Револьюційні події 1905-1907 рр. та їх наслідки для України	4	6	
	Разом	40	68	

Самостійна робота здобувачів першого (освітньо-наукового) рівня є важливою формою для опанування зазначеного курсу. Вона передбачає вивчення студентами рекомендованої та додаткової літератури, ознайомлення з джерелами та підготовку конспектів у процесі підготовки до лекцій та семінарських занять. Це дає можливість не лише більш повно

усвідомити запропонований лекційний матеріал, а й взяти участь у його обговоренні та можливій дискусії стосовно відповідної теми.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Ваговою складовою самостійної роботи є виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ), яке сприяє креативному вивченню навчальної програми та подальшому формуванню в студентів наукових методів дослідження. Форму ІНДЗ студенту рекомендується обирати у відповідності до власних наукових інтересів, узгодивши її з викладачем. Цей вид роботи є самостійним дослідженням на основі ґрунтовного вивчення джерел і літератури з обраної теми, опрацювання методичних матеріалів, різноманітних історичних довідників та використання інформації, отриманої під час лекцій. Виконання ІНДЗ сприяє формуванню елементів відповідних компетентностей, тож студент має його якісно підготувати і подати у вигляді доповіді чи презентації.

Орієнтовні теми доповідей (за вибором)

1. Історичний портрет адміністраторів: генерал-губернаторів, губернаторів, градоначальників на українських землях (персоналії за вибором студента).
2. Розбудова міст Південної України (за вибором студента).
3. Одеське порто-франко та його роль у розвитку південноукраїнського регіону.
4. Культурний феномен Одеси ХІХ ст.
5. Початок промислового перевороту в Україні: історіографія проблеми.
6. Роль іноземного капіталу в економічному розвитку України в ХІХ ст.
7. «Підприємства щастя». Родина Терещенків – Симиренків.
8. Економічна та громадська діяльність родини Харитоненків.
9. М. Чайковський – людина на перехресті «старого» й «нового» суспільства
10. Перші ректори та викладачі Харківського та Київського університетів.
11. Структура освіти в першій половині ХІХ ст.
12. Заснування та розвиток Новоросійського університету.
13. Виникнення та діяльність наукових товариств на українських землях.
14. Характеристика однієї з персоналій таємних товариств.
15. Діяльність науковців: М. Гамалія, Д. Заболотного, О. Ляпунова, І. Мечникова, М. Остроградського, І. Сеченова, М. Умова (за вибором студента).
16. Діяльність істориків: В. Антоновича, М. Грушевського, Д. Багалія, О. Лазаревського, Ф. Леонтовича, М. Костомарова, Д. Яворницького (за вибором студента).
17. Заснування та діяльність «Просвіти» в Одесі.
18. Аграрна політика П. Столипіна в Україні: економічні та політичні наслідки.
19. Революційні партії та рухи на початку ХХ ст.
20. Концепція соціалізму М. Драгоманова.

ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Перша російсько-турецька війна за часів Катерини II тривала упродовж:
 - а) 1761-1765 рр.;
 - б) 1768-1774 рр.;
 - в) 1788-1791 рр.
2. Яку мету переслідувала Росія в першій російсько-турецькій війні:
 - а) вільне судноплавство в Чорному морі;
 - б) завоювання Туреччини;
 - в) відвоювання Криму.
3. Які землі згідно Кючук-Кайнарджійського мирного договору відійшли до Російської імперії:
 - а) південноукраїнські землі між Дніпром і Південним Бугом;
 - б) Крим;
 - в) Південна Бессарабія.
4. Коли Запорозька Січ була остаточно зруйнована царським урядом:
 - а) 1709 р.;
 - б) 1768 р.;
 - в) 1775 р.
5. Коли Крим увійшов до складу Російської імперії:
 - а) 1774 р.;
 - б) 1775 р.
 - в) 1783 р.

6. Що стало основною причиною для включення Криму до складу Росії:

- а) його поразка під час військових дій;
- б) продовольчі труднощі;
- в) вихід з півострова християнського населення.

7. До якого військового формування входили українські козаки в ході другої російсько-турецької війни:

- а) реєстрове козацьке військо;
- б) Запорозька Січ;
- в) Військо вірних чорноморських козаків.

8. Коли був підписаний Ясський мирний договір між Туреччиною та Росією:

- а) 1775 р.;
- б) 1788 р.;
- в) 1791 р.

9. Що отримала Росія згідно з Ясським мирним договором, підписаним з Туреччиною:

- а) південноукраїнські землі між Південним Бугом і Дністром;
- б) вільне судноплавство в Азовському морі;
- в) визнання входження Криму до Російської імперії.

10. Хто здійснив успішний штурм турецької фортеці Хаджибей:

- а) російські війська на чолі І. Гудовичем;
- б) козацька гребна флотилія на чолі з де-Рібасом;
- в) російська армія на чолі з О. Суворовим.

11. Коли була здобута турецька фортеця Хаджибей:

- а) 1789 р.;
- б) 1790 р.;
- в) 1791 р.

12. Коли вийшов указ російського уряду про будівництво порту в місті Хаджибей:

- а) 1791 р.
- б) 1794 р.
- в) 1795 р.

13. Коли місто Хаджибей було перейменовано в Одесу:

- а) 1794 р.;
- б) 1795 р.
- в) 1796 р.

14. Яке покарання застосовувалось до тих, хто при в'їзді в Одесу називав її

Хаджибеем:

- а) штраф;
- б) покарання різками;
- в) в'язниця.

15. Стихійна колонізація південноукраїнських земель була представлена:

- а) ремісниками;
- б) купцями;
- в) збіглими кріпаками.

16. Державний напрям колонізації південноукраїнських земель передбачав залучення:

- а) іноземних колоністів;
- б) збіглих кріпаків;
- в) поміщиків з різних губерній.

17. Які етнічні групи переважали в складі населення Одеси в першій половині XIX ст.:

- а) українці, росіяни, євреї;
- б) італійці, німці, болгары;
- в) поляки, французи, греки.

18. Військовий інженер Лафіт-Клаве вважав, що Північне Причорномор'я не є диким полем, і має розвинені комунікаційні й фортифікаційні системи:

- а) так;
- б) ні.

19. Найбільша кількість іноземних колоній знаходилась на території:

- а) Херсонської губернії;
- б) Катеринославської губернії;
- в) Таврійської губернії.

20. Належність до якої купецької гільдії давала право на участь у зовнішній торгівлі:

- а) 1-ї;
- б) 2-ї;
- в) 3-ї.

21. У якому місті проживала найбільша кількість купців 1-ї гільдії:

- а) Миколаєві;
- б) Херсоні;
- в) Катеринославі;
- г) Одесі.

22. Єврейське населення з'явилося на землях Південної України внаслідок:
- а) поділів Речі Посполитої;
 - б) другої російсько-турецької війни;
 - в) Кримської війни.
23. У межах Південної України євреям заборонялось проживання:
- а) у містечках;
 - б) містах;
 - в) селах.
24. Хто із одеських купців був лідером у зовнішній торгівлі зерном у першій половині XIX ст.:
- а) греки;
 - б) німці;
 - в) євреї.
25. Що стало особливістю економічного освоєння південноукраїнських земель наприкінці XVIII ст. :
- а) розвиток скотарства;
 - б) розбудова міст;
 - в) промисловий переворот.
26. Хто був ініціатором введення режиму порто-франко в Одесі:
- а) Ланжерон;
 - б) де Волан;
 - в) де Рішельє.
27. Коли в Одесі діяв режим порто-франко:
- а) 1803-1814 рр.;
 - б) 1817-1859 рр.;
 - в) 1861-1889 рр.
28. Яка вулиця слугувала в якості 2-ї лінії порто-франко:
- а) Італійська;
 - б) Старопортофранківська;
 - в) Грецька.
29. Хто із істориків ініціював версію, що Одеса налічує понад 600 років:
- а) Ю. Мицик;
 - б) Т. Гончарук;
 - в) О. Болдирєв.
30. Розташуйте і хронологічній послідовності:
- а) Кючук-Кайнарджійський мирний договір;

- б) Ясський мирний договір;
- в) Маніфест Катерини II про приєднання Криму до Росії;
- г) штурм Хаджибея.

31. Перший поділ Речі Посполитої відбувся:

- а) 1768 р.;
- б) 1772 р.;
- в) 1793 р.

32. Коли вийшов царський указ про закріпачення селян на Лівобережній та Слобідській Україні:

- а) 1762 р.;
- б) 1783 р.;
- в) 1796 р.

33. Які українські землі відійшли до Російської імперії після другого поділу Речі Посполитої:

- а) Харківщина, Полтавщина, Чернігівщина;
- б) Київщина, Волинь, Поділля;
- в) Катеринославщина, Бессарабія, Херсонщина.

34. Українські землі на початку XIX ст. входили до складу:

- а) Російської та Австрійської імперій;
- б) Російської імперії, Туреччини та Австрійської імперії;
- в) Російської імперії, Польщі та Туреччини.

35. На які губернії поділялась Південна Україна в 1803 р.:

- а) Подільська, Новоросійська, Херсонська;
- б) Катеринославська, Херсонська, Таврійська;
- в) Миколаївська, Катеринославська, Одеська.

36. Яка галузь промисловості домінувала в Наддніпрянській Україні в середині XIX ст.:

- а) легка;
- б) харчова;
- в) тяжка.

37. Що було візитною карткою української промисловості в першій половині XIX ст.:

- а) будівництво залізниць;
- б) цукроваріння;
- в) вугледобувна галузь.

38. Що стояло на заваді розвитку промисловості в Наддніпрянській Україні в

першій половині XIX ст.:

- а) наявність кріпосного права;
- б) відсутність відповідних капіталів;
- в) відсутність зацікавленості з боку російського уряду.

39. Що стало важливим стимулом для розвитку сільського господарства в Наддніпрянській Україні в першій половині XIX ст.:

- а) скасування кріпацтва;
- б) освоєння південноукраїнських земель;
- в) діяльність Одеського порту.

40. Хто був автором першої редакції «Інвентарних правил»:

- а) Д. Бібіков;
- б) І. Васильчиков;
- в) Н. Терещенко.

41. Кого Т.Г. Шевченко в поемі «Юродивий» зобразив у якості царського сатрапа:

- а) І. Васильчикова;
- б) Г. Галагана;
- в) М. Позена;
- г) Д. Бібікова.

42. Початкова освіта в Україні була представлена:

- а) народними училищами, фаховими школами, гімназіями;
- б) церковно-парафіяльними школами, повітовими школами, недільними школами;
- в) єпархіальними школами, приватними пансіонами, духовними семінаріями.

43. Де з'явився перший ліцей:

- а) Одесі;
- б) Ніжині;
- в) Полтаві.

44. Що сприяло формуванню української інтелігенції:

- а) розвиток вищої освіти;
- б) належність до стану дворянства;
- в) заснування ліцеїв.

45. Коли був відкритий Харківський університет:

- а) 1798 р.;
- б) 1805 р.
- в) 1834 р.

46. Хто був першим ректором Харківського університету:

- а) М. Костомаров;
- б) В. Каразін;
- в) П. Гулак-Артемівський.

47. Коли був відкритий Київський університет Св. Володимира:

- а) 1805 р.;
- б) 1834 р.
- в) 1865 р.

48. Хто був першим ректором Київського університету:

- а) В. Антонович;
- б) М. Максимович;
- в) І. Срезневський.

49. Який навчальний заклад Одеси в середині XIX ст. фактично надавав своїм випускникам вищу освіту:

- а) Херсонська духовна семінарія;
- б) Рішельєвський ліцей;
- в) гімназія.

50. Коли був відкритий Новоросійський університет:

- а) 1817 р.;
- б) 1838 р.;
- в) 1865 р.

51. Розташуйте в хронологічній послідовності відкриття університетів:

- а) Київ;
- б) Одеса;
- в) Харків;
- г) Львів.

52. Яка була мета Одеського товариства історії і старожитностей:

- а) всебічне вивчення історії й археології на території півдня Росії (тепер територія Південної України), Бессарабії, Криму і східного берега Чорного моря;
- б) збирання, вивчення та збереження християнських старожитностей України;
- в) вивчення та збереження історичних старожитностей Криму.

53. Хто належав до Полтавської масонської ложі «Любов до істини»:

- а) Т. Шевченко;
- б) П. Куліш;
- в) М. Костомаров;
- г) І. Котляревський.

54. Що було особливістю Одеської масонської ложі «Евксинський понт»:

- а) більшість складало родове дворянство;
- б) особлива увага приділялась освіті та вихованню молоді;
- в) пошуки істини виключно в релігії.

55. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства припадає на:

- а) 1846-1847 рр.;
- б) 1850-1851 рр.;
- в) 1861-1862 рр.

56. Хто вважається автором програмного документа Кирило-Мефодіївського товариства:

- а) П. Куліш;
- б) Т. Шевченко;
- в) М. Костомаров.

57. Усі члени Кирило-Мефодіївського товариства були насамперед:

- а) «яскравими антикріпосниками»;
- б) демократами;
- в) революціонерами.

58. До якої течії Кирило-Мефодіївського товариства належав Тарас Шевченко:

- а) ліберальної;
- б) революційної;
- в) консервативної.

59. Лідером ліберальної течії в Кирило-Мефодіївському товаристві був:

- а) М. Гулак;
- б) В. Білозерський;
- в) М. Костомаров.

60. Коли австрійським урядом була скасована особиста залежність селян:

- а) 1768 р.
- б) 1782 р.;
- в) 1783 р.

61. Хто в 1816 р. заснував у Перемишлі перше освітнє Товариство греко-католицьких священиків:

- а) М. Левицький;
- б) І. Снігурський;
- в) І. Могильницький.

62. Що стало переломною подією в українському національному відродженні:
- а) утворення «Осолінеума»
 - б) заснування «Руської трійці»;
 - в) видання збірки «Зоря».
63. Коли було видано альманах «Русалка Дністрова»:
- а) 1834 р.;
 - б) 1836 р.;
 - в) 1837 р.
64. Значення «Русалки Дністрової» полягало в тому, що вона:
- а) була написана народною мовою галицьких русинів;
 - б) доводила, що галичани і наддніпрянці є одним народом;
 - в) відзначалася високим літературним рівнем.
65. Революція в Австрійській імперії відбулася:
- а) 1430-1831 рр.;
 - б) 1848-1849 рр.;
 - в) 1863-1864 рр.
66. Головна Руська Рада, утворена 2 травня 1848 р. у Львові, проголошувала:
- а) галицьких русинів частиною великого українського народу;
 - б) консолідацію з польським революційним рухом;
 - в) поділ Галичини на українську та польську частини з окремими адміністраціями.
67. Історичне значення Аграрної реформи 1861 р. полягає в тому, що вона:
- а) скасовувала особисту залежність селян;
 - б) наділяла селян землею;
 - в) відкривала шлях до капіталізму.
68. У якому регіоні України селянські наділи після реформи були найбільшими:
- а) Лівобережній Україні;
 - б) Правобережній Україні;
 - в) Південній Україні.
69. Яка з реформ 1860-1880 рр. ставила за мету залучення селян до суспільного життя:
- а) аграрна;
 - б) земська;
 - в) судова.
70. Коли відбулася військова реформа:

- а) 1861 р.;
- б) 1863 р.
- в) 1874 р.

71. Що сприяло швидкому розвитку капіталізму на українських землях:

- а) скасування кріпосного права;
- б) залучення іноземного капіталу;
- в) протекціоністська політика уряду.

72. Коли була побудована залізниця Одеса-Балта:

- а) 1865 р.;
- б) 1874 р.;
- в) 1881 р.

73. Яке місто в другій половині XIX ст. було найбільшим за чисельністю населення:

- а) Київ;
- б) Харків;
- в) Миколаїв;
- г) Одеса.

74. Розташуйте події в хронологічній послідовності:

- а) початок здійснення земської реформи;
- б) запровадження загальної військової повинності в Російській імперії;
- в) Манифест Олександра II про скасування кріпосного права;
- г) проведення реформи в галузі освіти.

75. Селянський рух під назвою «Київська козащина» був спрямований проти національної та соціальної політики російського уряду в Україні й охопив землі:

- а) Херсонської і Таврійської губерній;
- б) Київської та Чернігівської губерній;
- в) Катеринославської та Херсонської губерній.

76. Історичне значення часопису «Основа» полягає в тому, що він був:

- а) першим українським виданням;
- б) журналом політичного спрямування;
- в) програмним документом Кирило-Мефодіївського товариства.

77. Київська громада в 1860-х роках займалася:

- а) питаннями освіти і культури;
- б) політичною діяльністю;
- в) дослідженням старовини.

78. Польське повстання 1863 р. підтримали:

- а) українські селяни;
- б) українська інтелігенція;
- в) українці не підтримали повстання.

79. Позначте прізвище історичного діяча, про якого йдеться в наведеному уривку:

«У відповідь на звинувачення в зраді польських інтересів він опублікував на сторінках журналу «Основа» статтю під заголовком «Моя сповідь», у якій закликав польських шляхтичів, які живуть в Україні й хочуть бути чесними перед собою, повернутись до українського народу, перед яким колись завинили їхні предки»:

- а) А. Красовський;
- б) Т. Рильський;
- в) В. Антонович;
- в) О. Потебня.

80. Виберіть з перелічених основні положення Валуєвського циркуляру:

- а) заборона видання українською мовою педагогічної, церковної, наукової літератури;
- б) «малороссийского языка не было, нет и быть не может»;
- в) заборона театральних вистав українською.

81. Виберіть з перелічених основні положення Емського указу:

- а) заборона видання оригінальної та перекладеної українською літератури (крім наукових та художніх творів);
- б) заборона театральних вистав українською;
- в) заборона використання української мови в навчальних закладах;
- г) заборона на ввезення з-за кордону українськомовних творів;
- д) проголошувалось, що «малороссийского языка не было, нет и быть не может».

82. Київська (молода) громада в 1870-х рр. для своєї видавничої діяльності використовувала:

- а) Південно-Західне імператорське географічне товариство;
- б) журнал «Основа»;
- в) часопис «Киевская старина».

83. Братство тарасівців займалося:

- а) культурно-просвітницькою діяльністю;
- б) політичною діяльністю;
- в) видавничою діяльністю.

84. Кому із членів РУП належить девіз: «Рух – усе, мета – ніщо»:

- а) М. Міхновському;
- б) М. Русову;
- в) Д. Антоновичу.

85. Чи можна вважати «Самостійну Україну» офіційною програмою РУП:

- а) так;
- б) ні.

86. Кого наступним чином охарактеризував І. Лисяк-Рудницький: *«У їхньому мисленні утворилася неперетравлена мішанина формул спрощеного марксизму з наївно-романтичним патріотизмом. На політичну арену виходить тип революційного юнака з «Комуністичним маніфестом» в одній руці і «Кобзарем» у другій»:*

- а) діячів РУП;
- б) членів УСДП у Галичині;
- в) членів першої української соціал-демократичної групи в Києві.

87. Коли Австрійська імперія перетворилася в дуалістичну Австро-Угорську монархію:

- а) 1848 р.;
- б) 1865 р.;
- в) 1867 р.

88. Реформи 1860-х рр. в Австро-Угорській монархії привели до:

- а) монополії польської політичної влади в Галичині;
- б) автономного статусу Галичини;
- в) утворення «Київського королівства».

89. Яка течія галицької інтелігенції в 1860-1880 рр. заперечувала існування окремого українського народу:

- а) народовці;
- б) москвофіли;
- в) староруси.

90. Коли в Галичині було утворене товариство «Просвіта»:

- а) 1868 р.;
- б) 1880 р.;
- в) 1897 р.

91. Наукове Товариство імені Т. Шевченка упродовж 1897-1913 рр. згуртувало навколо себе найкращі інтелектуальні сили:

- а) Галичини;
- б) Наддніпрянської України;
- в) підросійської і підавстрійської України.

92. Яка подія стала приводом до революції 1905-1907 рр. в Росії:

- а) повстання на панцернику «Потьомкін»;
- б) розстріл мирної демонстрації 9 січня;
- в) загальноросійський політичний страйк;
- г) поразка у війні з Японією.

93. У яких Державних думах існувала Українська парламентська громада:

- а) I і II Думи;
- б) II і III Думи;
- в) III і IV Думи;
- г) I і III Думи.

94. До якої Державної думи належала Українська трудова громада:

- а) I;
- б) II;
- в) III;
- г) IV.

95. Яка була основна політична вимога Української трудової громади:

- а) автономія України;
- б) самостійність України;
- в) законопроекти про національні права українців.

96. У якому місті Наддніпрянської України виникло перше культурно-освітнє товариство «Просвіта»:

- а) Катеринославі;
- б) Києві;
- в) Одесі;
- г) Чернігові.

97. У якому університеті була відкрита кафедра українознавства, де історію України викладав Олександр Грушевський:

- а) Одеському;
- б) Харківському;
- в) Київському.

98. Хто був головою Одеської просвіти:

- а) І. Луценко;
- б) М. Комаров;
- в) С. Шелухін.

99. Що було пріоритетним напрямом діяльності Катеринославської «Просвіти»:

- а) відкриття бібліотек-читалень;
- б) видавництво історичної літератури;
- в) організація вокальних вечорів.

100. У якому місті Наддніпрянської України товариство «Просвіта» було наймасовішим:

- а) Києві;
- б) Одесі;
- в) Чернігові;
- г) Катеринославі.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Особливості заселення південноукраїнських земель (кінець XVIII – початок XIX ст.)
2. Заснування та розвиток міст на півдні України в першій половині XIX ст.
3. Соціально-економічний та культурний розвиток Одеси в першій половині XIX ст.
4. Одеське порто-франко та його роль для розвитку південноукраїнського регіону.
5. Особливості соціально-економічного розвитку Наддніпрянської України в першій половині XIX ст.
6. Характеристика соціальної структури населення України в першій половині XIX ст.
7. Розвиток науки і освіти в першій половині XIX ст. Відкриття університетів. Діяльність наукових товариств.
8. Основні напрями суспільно-політичних та національних рухів у першій половині XIX ст.
9. Кирило-Мефодіївське товариство – перша українська таємна політична організація.
10. Національно-культурне піднесення на західноукраїнських землях. «Руська трійця» та її історичне значення.
11. Передумови, особливості проведення та наслідки реформи 1861 р.
12. Буржуазні реформи 60-70 рр. XIX ст. і їх історичне значення.
13. Роль іноземного капіталу в промисловості України.
14. Роль і місце інтелігенції в українському суспільстві в другій половині XIX ст.
15. Розвиток науки і освіти в другій половині XIX ст.
16. Позиції української інтелігенції Східної Галичини в національному русі другої половини XIX ст.
17. Економічний розвиток Західної України в другій половині XIX ст.
18. Основні напрями розвитку української культури в другій половині XIX ст.
19. Основні тенденції і напрями в українському національному русі в другій половині XIX ст.

20. Місце польського чинника в історії України.
21. Основні риси розвитку промисловості й торгівлі Наддніпрянської та Західної України: спільне й відмінне.
22. Визначте основні тенденції й віхи націотворення в Україні в другій половині XIX ст.
23. Виникнення та діяльність партій в Наддніпрянській Україні (кінець XIX – початок XX ст.)
24. Передумови виникнення та діяльність Революційної української партії (РУП).
25. Вплив революційних подій 1905-1907 рр. на розвиток українського руху.
26. Діяльність українських політичних партій на західноукраїнських землях на рубежі XIX – XX ст.
27. Розвиток освіти, науки і культури на західноукраїнських землях на початку XX ст.
28. Утворення та діяльність українських фракцій в I та II Державних Думах Росії.
29. Утворення та діяльність «Просвіт» у Наддніпрянщині.
30. Діяльність Одеської «Просвіти».
31. Причини, початок та наслідки революції 1905-1907 рр. Діяльність політичних партій в українських губерніях.
32. Особливості економічного розвитку українських земель в період розвитку імперіалізму.
33. Економічне піднесення 1913 р.: причини та наслідки.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Бойко О. Д. Історія України. 7-е вид. Київ: Альма-матер, 2018. 720 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX – XX ст. Київ: Vakaboo Publishing. 2019. 656 с.
3. Світленко С. І. Українське XIX століття: етнонаціональні, інтелектуальні та історіософські контексти: зб. наук. пр. Дніпро: ЛПРА, 2018. 480 с.
4. Україна в XIX столітті: доба модернізації / Валентина Шандра, Олена Аркуша. НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 706 с., 136 с. іл. (Україна. Нариси історії).
5. Україна в XIX столітті: людність та імперії / Валентина Шандра, Олена Аркуша; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 436 с., 96 с. іл. (Україна. Нариси історії).

Допоміжна література:

1. Багалій Д. І. Історія Слободської України. Харків : Видавець Олександр Савчук, 2019. 400 с.

2. Діанова Н. М. Одеса в інтеграційних процесах ХІХ ст. // Чорноморська минувшина: записки Відділу історії козацтва на півдні України: зб. наук. праць / за ред. В. А. Смолія. Одеса: ФОП Бондаренко, 2022. Вип. 17. С. 64-71.
3. Земський Ю. Зародження українського модерного націотворення. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського – Подільський осередок; Хмельницький національний університет. Городок: Бедрихів край, 2018. 256 с.
4. Проблеми політичної історії України: зб. наук. пр. / редкол. О. Б. Шляхов (відп. ред.) [та ін.]. Дніпро: Грані, 2019. Вип. 14.
5. Савченко В., Гончарук Т. Повсякденне життя Одеси на зламі епох. Одеса Ланжерона – Воронцова (1819-1839). Харків: Фоліо, 2023. 400 с.
6. Слідчо-наглядові справи Тараса Шевченка. Корпус документів (1847-1859). [упоряд.: Г. Боряк, Л. Демченко, В. Шандра; редкол.: В. Смолій (відп. ред.) та ін. Київ : Арій, 2018. 749 с.
7. Тишкевич О.В. І–ІV Державні Думи та українська справа (на матеріалах газет Київського генерал-губернаторства 1907 – 1914 рр.) // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки, 2019. Том 30 (69). № 3. С. 42-48.
8. Ясь О. В. Багатоликий Микола Костомаров: До 200-річчя від дня народження Миколи Костомарова / Заг. ред. і вступ. слово В. Смолія. Київ: Либідь, 2018. 304 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека ПНПУ імені К. Д. Ушинського. URL: <http://library.pdpu.edu.ua>
2. Відлуння Віків: Український пам'яткоохоронний інтернет-ресурс. URL: <http://www.pamjatky.org.ua>.
3. Інститут археології НАН України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.iananu.kiev.ua>.
4. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України: офіційний веб-сайт. URL: <http://encyclopedia.kiev.ua>.
5. Інститут історії України НАН України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.history.org.ua>.
6. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ipiend.gov.ua>.
7. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.gilan.uar.net/nasu/hiuass.html>.
8. Інститут українознавства ім.І. Крип'якевича НАН України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua>.
9. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.lsl.lviv.ua>.
10. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

